

Kemal Yunusoğlu, Mağfiret (2019). Dr. Mehmet Yakup Buğra, Hatıralarım, Doğu Türkistan'ın Gerçek Hikâyesi, Hazırlayan: Abdullah Oğuz, İstanbul: Siyer Yayınları, 2018, 159 s., *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 2019/14, s. 145-147.

**Dr. Mehmet Yakup Buğra, *Hatıralarım, Doğu Türkistan'ın Gerçek Hikâyesi*,
Hazırlayan: Abdullah Oğuz, İstanbul: Siyer Yayınları, 2018, 159 s.**

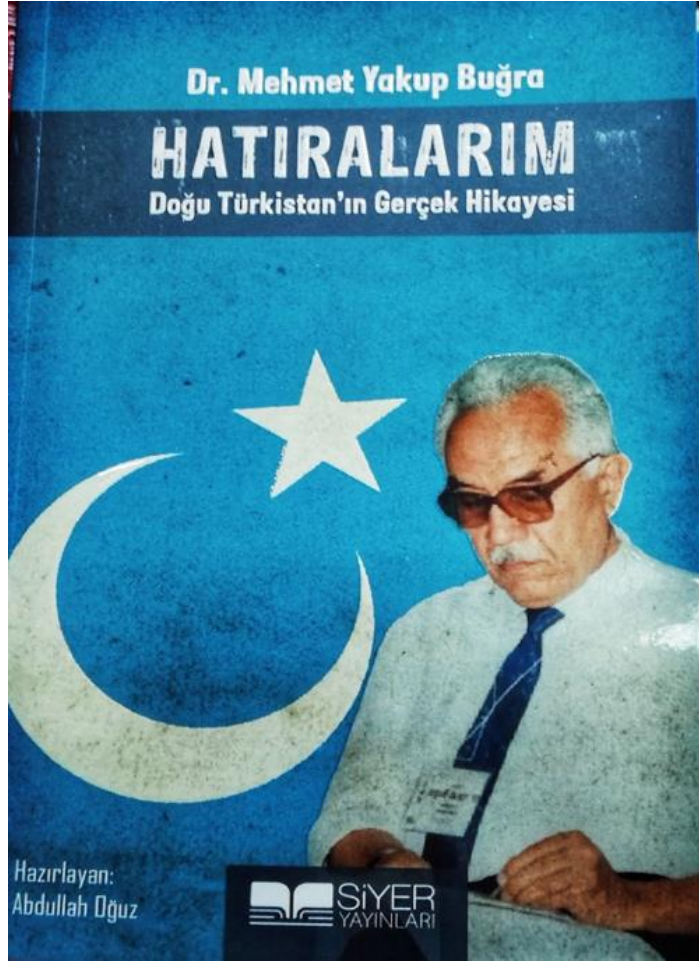
[Kitap Tanıtım ve Değerlendirme / Book Review]

*Mağfiret Kemal YUNUSOĞLU**

Geliş Tarihi: 02.07.2019

Kabul Tarihi: 28.11.2019

Birkaç gündür, Siyer Yayınları tarafından yayımlanan, *Hatıralarım: Doğu Türkistan'ın Gerçek Hikâyesi* adlı kitabı okuyorum. Kitabın müellifi, benim Ankara'daki talebelik yıllarımdan itibaren tanıdığım vatansever, toplumun saygısını kazanan doktor Mehmet Yakup Buğra'dır. M. Yakup Buğra 1930 yılında Hotan'da, Doğu Türkistan tarihinde önemli dinî ve siyasi şahsiyetlerin yetiştiği köklü bir ailede dünyaya gelmiştir. 2011 yılında İstanbul'da 81 yaşında hakkın rahmetine kavuşmuştur. Kitap esas olarak 1949 yılında Mao başkanlığındaki Çin Komünist Partisi hâkimiyetinin Doğu Türkistan'ı işgalinden başlayıp 1976 tarihinde Mao ölene kadar yaşanan olayları ele almaktadır. Yazar işgalden sonraki korku dolu, dehşet içindeki günleri, bütün bir milletin başına gelenlerle birleştirerek kendi çocukluğu, akrabaları ve yakın çevresinin başına gelenlerle anlatmaktadır.

Yazar Çin Komünist hükümetinin müstemleke siyasetinin Doğu Türkistan'a ve orada yaşayan halka verdiği tahribatı ve en sonunda vatanını terk edip Türkiye'ye yerleşmesini alt başlıklar halinde anlaşılır, akıcı bir üslupla kaleme almıştır.

M. Yakup Buğra, Doğu Türkistan'ın 20. yüzyıl tarihindeki önemli şahsiyetlerinden biri Mehmet Emin Buğra'nın (1901-1965) yakın kurmaylarından Abdülkerim Buğra'nın oğludur.¹ Kitapta yer alan soy ağacı haritasından (s. 146) bakıldığında bu iki ailenin yakın

* Dr. Öğr. Üyesi, Beykent Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: magfiretyunusoglu@beykent.edu.tr
Orcid:0000-0002-9226-8930

¹ Mehmet Emin Buğra ile ilgili bilgiler için bkz. (Kurban: 2016: 215-216).

akrabalardan olduğu görünür; Abdülkerim Buğra ile M. Emin Buğra kuzendir. Ayrıca bu kuzenlerin eşleri Bibi Zeynep Hanacım ve Amine Hanımlar da kardeşlerdir. M. Emin Buğra 1933 yılında kurulan Doğu Türkistan İslam Cumhuriyeti'nin Başkomutan unvanını taşımış, daha sonraki mücadelelerde de önemli roller üstlenmiş bir kişidir. Çin'de 1927-1949 yıllarında cereyan eden iç savaştan galip çıkan Çin Komünist Partisi'nin (ÇKP) Doğu Türkistan'ı ele geçirdiği 1949 yılında, vatanda kalmanın kendileri için tehlike oluşturacağını düşünerek yakın çevresi ve kurmaylarıyla "vatan için vatandan ayrılmaya" mecbur kalmış, zorlu ve uzun yolları aşarak önce Afganistan'a, nihayetinde Türkiye'ye gelmişlerdir. Millî hükûmeti hızlıca tasfiye edip Doğu Türkistan'da hâkimiyetini sağlamlaştıran Çin Komünist Partisi devleti ise millî mücadele önderlerini bölücüler olarak yaftalayıp her fırsatta kötileyerek halka korku salmıştır. Öyle ki, Doğu Türkistan'da onların adını söylemek bile suç olmuştur; M. Emin Buğra'nın *Şerkiy Türkistan Tarihi* adlı kitabını okudun, sakladın denerek gözaltına alınanlar, hatta 15 yıl hapse mahkûm edilenler bile vardır...

M. Yakup Buğra kitabında, babası, akrabaları ve kendisinin başına gelenleri anlatmakla o dönemdeki tarihî olaylara, millî mücadele önderlerinin geride kalan akrabalarına, kurmaylarına ve yurttaşlarının akıbetine dair şimdiye kadar bilinmeyen çoğu olayı birincil tanık sıfatıyla anlatmaktadır. Bu bakımdan eser, Doğu Türkistan tarihinin bilinmeyen bu zaman dilimi ile ilgili gerçeklerin aydınlatılmasına katkı sağlamıştır.

Doğu Türkistan tarihi ile biraz da olsa ilgilenenlerin bildiği gibi, Çin Komünist Partisi yönetimindeki tek partili Çin devletinin Doğu Türkistan'ı işgali, bu coğrafyadaki kültürel gelişmeye çok büyük darbe vurmuştur. Yaşananlar gerçek anlamda objektif olarak yazılmadığı, devletin belirlediği kalıplara göre gerçek dışı formatta devlet propagandasına dönüştürüldüğü için hakiki tarih ortaya çıkarılamamıştır. Bu noktada eser, yakın dönem Doğu Türkistan tarihine ışık tutması bakımından öneme sahiptir. Eser, özellikle Komünist Çin'in yalan, aldatıcı politikasını bütün çıplaklığıyla ortaya koymaktadır. 1949 yılında Çin hükûmeti 8. Ordusu Doğu Türkistan halkını kandırarak köylere, şehirlere yerleşmeye başlar. Başlangıçta asker ve komutanların halkın evlerini, mahalleyi, sokakları temizleyip insanların işlerine yardım etmeyle yerini sağlamlaştırdığı görülür. Buna bir örnek eserde şöyle ifade edilir: Çin 8. Kurtuluş Ordusu'nun Hotan'ın Gülbağ kasabasına yerleşen birliklerinden dört asker, ilk günün sabahı yamalı, pamuklu askeri üniformalarıyla, çarşı meydanında tezek toplayıp Çin âdetlerince yerli halka ve tarıma "yardım etme" oyununu oynarlar, öğleden sonra ise propagandaya başlarlar. Bunların içinden biri çok geçmeden hızlıca yükselecek ve kürk yakalı ceketler giyip istediği zorbalığı yapacak kadar azacaktır (s. 44-46). Çin Komünist Partisi devletinin bölgedeki hâkimiyetini güçlendirmek için aşama aşama ne gibi siyaset uyguladığı ve ne gibi insanlık dışı işkencelerle halkın iradesini, inancını kırmaya çalıştığı, yaşanan somut örneklerle gözler önüne serilmiştir.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, kitap Doğu Türkistan'ın yakın tarihinde meydana gelen, pek bilinmeyen hadiselerden de söz etmektedir. Bunlardan biri, Doğu Türkistan halkının başına bela olan ve kurtuluş mücadelesine zarar veren Döngen (Tungan) olaylarıdır. Kitap, Döngenlerin gerçekleştirdiği vahşiliklerin en önemlilerinden biri olan Karañgutağ (Karanlık Dağ) olayı ile ilgili önemli bilgiler vermektedir. 1934 yılında, Çin'in Qinghai (Çinghay) bölgesinde isyan çıkaran Döngenler yenilince, Doğu Türkistan'a kaçarlar. Bunlardan savaşta mağlup olan bir birlik bu yere gelir. Hotan halkının ağzında efsane gibi dolaşan, henüz yeni gerçek anlamda araştırılmaya başlanan Karañlık Dağ olayı, yazarın babasının başından geçenleri anlatmasıyla büyük ölçüde aydınlığa kavuşturulmuş ve yaşanan faciayı doğrulamıştır. (s.32-36).² Yazar, babasının Döngenlere esir düşmesi,

² Döngenlerin yaptığı kıyımlarla ilgili *Karañgu Tağ* (Karanlık Dağ) olayı, daha yeni gün yüzüne çıkmış bir belgesel ile de anlatılmaktadır. (URL-1)

ölümden mucize gibi kurtulması gibi olayları yazarak Döngenlerin Karanlık Dağ'da yaptığı cinayetlerin gerçek olduğunu göstermiş, Uygurlara getirdiği zararlarını delillerle ortaya koymuştur.

Yazar ayrıca, ailesinin ve yakınlarının başına gelenlerle, Çin'in dünyaya şirin görünen sahte yüzünü ifşa etmektedir. Babasının işkence görmesi sonucu ölmesi onu çok etkilemiştir (s. 26-27). Çin Komünist Partisi devletinin rezil yöntemlerle, insanları nasıl kandırdığı, önce kullanıp daha sonra nasıl tuzağa düşürdüğü, onların aleyhinde suç uydurarak yok ettiği... örneklerle gösterilmiştir. Eserde, Çin'in Doğu Türkistan'ı işgal ettiğinden beri neredeyse her sene bir hareket başlatarak, çiftçi, tüccar, esnaf, aydın, kamu görevlisi, öğretmen, öğrenci, büyük, küçük, kadın erkek...ayırt etmeden hepsinin üzerinde terör estirdiği, nefes almasına, oturup düşünmesine imkân vermediği, kültürel asimilasyon ve soykırım hedeflerini gerçekleştirip komünizm propagandası ile beyinlerini nasıl yıkadığı, kültürel ve insani değerlere ne kadar büyük zararlar verdiği çok net ortaya konulmaktadır.

Özetle, kitap Doğu Türkistan'ın 1949'dan sonraki siyasi ve kültürel tarihinin aydınlatılması bakımından büyük öneme sahiptir. Bununla birlikte, bugünün en güncel konularından biri olan Çin'in Doğu Türkistan Türklüğüne uygulamakta olduğu kültürel soykırım ve işkence siyasetinin dünya ve Türk kamuoyunun düşündüğü gibi 2016'dan itibaren ortaya çıkmadığını, Çin Komünist Partisinin, bu toprakları işgal ettiği günden itibaren uygulamaya koyduğunu gözler önüne sermektedir. Günümüzde ekonomik çıkarı ve dünyaya hâkim olma hırsı yüzünden gözünü karartan Çin'in Uygur ve diğer Türklere karşı artık toplu imha yolunu seçtiği ve bunu bütün dünyanın gözleri önünde toplama kampları kurarak gerçekleştirmekte olduğu herkesin malumudur.

M. Yakup Buğra kitabını Uygur Türkçesiyle kaleme almıştır, fakat torunları tarafından Türkiye Türkçesine aktarılarak yayınlanmıştır. Eserin okurlarla buluşmasında emeği geçen hayırlı evlatlarını sadakati ve emeğinden dolayı kutlamak gerekir. Ayrıca, kitapta yer alan bazı atasözleri, deyimler ve kelimelerdeki aktarım yanlışlıkları ile Çince özel isimlerdeki bazı transkripsiyon hataları bir sonraki baskıda düzeltilebilir, düşüncesindeyim.

Kaynakça

KURBAN, Nur Ahmet. (2016). "Buğra, Mehmet Emin", *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 215 -216.

İnternet Kaynakları

URL-1: <https://www.youtube.com/watch?v=KT-59GYyFOQ> (Erişim: 22.05.2019)